ПОРТРЕТ

Земляні фарби бліді. Зате вони теплі і прозорі. Правда, усі вони ховаються під ледь прихиленими повіками. Мій зір вже кілька років почав стрімко падати, і тепер мені здається, що все залежить лише від світла — але того що є в тобі.. Інакше хто ,мав би перетворювати всю свою пам’ять лише в світло. Так, простір відійшов — і ти вже живеш у часі..

Постійно хочеться спати.. Може, тому що рання весна? Недавно вві сні, перекидаючись на ліжку, мені приснилось, що я забарвлююсь у різні відтінки, як на старій фресці.. Перекинувшись з боку На бік, моє тіло огортає інший відтінок, але всі вони теплі і прозорі.. А потім приснився лише сам колір., темний., а поряд з ним окремо лежать усі відтінки, з яких складався той колір.. І тоді зрозумів., до мене промовило, що колір — це пам'ять про всі відтінки., пам’ять про всі відтінки у часі, наскільки існує час.

Вже кілька місяців встаю, наперед знаючи, що ранок, який би не був сонячний — має холодні тіні, бліді, ненадійні.. Застеляю ліжко, старанно струшуючи якісь крихти, пух і пір’я з простирадла.. Бо, може, мене вже сьогодні увечері тут не буде., а може, сьогодні вночі тут на моєму місці хтось інший буде ночувати — то хай він спить у чистому, і щоб йому було приємно і легко спати на новому місці.. Хоч увечері знову і знову повертаюсь у те ліжко і так вже кілька місяців..

Сьогодні, здається, четвертого квітня.. Мій голубок на балконі вже літає.. Злетів над перапетом у повітря і знову сів.. Тримається дому.. Він, як і батько, з білою плямою на сизім хвості.. Дзьоб

з горбинкою, очі трохи вирячкуваті., він зараз найближчий до фрески "Птах" на північній вежі Софії., справжній геральдичний птах., зараз на ньому нема нічого зайвого, лише пружність.. Він весь час пищить, скубе батька.. У нього велика сила., йому ще нема потреби опускатись на

землю. Мати вже в кутку звила нове гніздо і висиджує ще одного.. Мій час у Києві вже вичерпався..

Сидимо якось увечері у Кривенка на Михайлівському провулку, п’ємо вино., і Толік Остагічук, сусід Миколи, лише слухає, мовчить.. і хтось згадав про Софію., а вона ж поруч.. Якраз її закрили на реставрацію., поставили риштування — та аж під саму стелю.. А він каже: я був там на самій горі., страшно., там рідко хто заглядає., і так мене вразило — що гам, найвище., в найдальшому закутку., де й павук полінується., ніхто., ну ніхто не дотягнеться — отам у вічних сутінках кожен камінець смальти так вміло втоплений у тиньк, як і на лику Оранти.. на її зіницях чи долонях.. Ото майстри.. Навік..

А це було вже пізніше.. Десь я знов засидівся., і знов біжу десь туди вже вночі до метро на Золотих Воротах., і знов згадую ті Остапчукові слова., як він тонко доторкнувся своїми пучками отого далекого мерехтіння., і ще не забуваю собі, що тут, у Софії, за її мурами у манастирськім саду колись лежало кілька останніх островів снігу., біжу і думаю собі: а може й тепер вони там., може ніхто й не гадає, що там сніг любить лежати найдовше у Києві.. Останні., найзворушливіші небесні тіні., і вже недалеко — раптом звідти, з-поза муру, витьохкує соловейко., і ніде нікого., лише його голос.. Хто знає., а може., то пронизав темряву голос його., останнього снігу?.. Ану заглянь у двір.. Підходжу до кованої хвіртки.. Аж просто на мене звідти виходить Остапчук.. змучене аскетичне лице., вертається десь звідти., до пізньої ночі там він., майстер.. І там таки, під муром, спитав його про жовток — чи ним перекривали вже готову фреску?., мене здивувало тоді, що він більше говорив про клейстер, виварений з висівок., і про замазку з оліфи і крейди..

Сьогодні цілий день не міг заспокоїтись.. Зварив трьох пеленгасів, випив кілька мисок юшки.. Живіт роздуло і довго лежав.. не міг навіть встати.. Коли їв — у присмерку побачив як під столом, де були мої ноги, опускається навскіс великий павук., раз опустився., і вдруге.. Вже відчуває свою владу., і що мене завтра вже тут може не буде.. Завтра

Благовіщення — і якщо б я сьогодні виїхав, то приїхав би до батька раненько., коли всі йдуть до церкви., а я вертаюсь бозна звідки, плентаюсь вулицею., невиспаний.. пом’ятий.. А тут я тепер ніде.. Ніхто, жодна душа не знає де я — чи в дорозі., чи вже в батька, чи ще тут?.. Ніхто не загляне.. Життя мабуть — це коли ти всіх бачиш і вони тебе всі бачать.. Може.. Тоді вже кілька днів сиджу на самому краю життя.. там де воно кінчається., і мою спину не бачить ніхто, жоден звір, навіть птах.. Переді мною велике вікно., поряд з дверима на балкон.. і там, звідки життя кінчається — можна підглянути, як воно починається?., а навіщо це тому, хто вже скраю?..

Старий сидить на перапеті балкона і теж оглядає усе зверху.. стереже світ.. Вона сидить на гнізді., біля неї притуливсь її первісток, ховається від вітру.. Сьогодні здалося — він більше подібний на золоченого голубка з розпростертими крильми на хресті над Микільською церквою з великими зорями на лазуровій бані у верхній Лаврі.. Щойно вилупився, а вже й літає.. Дзьоб ще не зароговів.. світитися на кінчику.. Око велике, темне., ше не просвітлене небом.. А лапи навпаки — ясні і чисті., трохи розкарячені в колінах., на боки, як в телятка., не дивно., він ще ніколи не торкався землі., хоч був уже в небі — злякався, коли відчинив балкон.. Дуже обережний з цим світом.. Старий голуб величезний просто переді мною., почувши, що думаю про нього — роздмухав пір’я сизою шишкою., під крильми ясний пух., він мене не соромиться.. А там далі за ним — як він злітає, то крило його на піввікна і аж темно — далі дорога через пісок., знов широка дорога.. Далі незаймане пасовисько з осокорами., далі поміж осокорів біленькі хатки., це якраз вони, Осокорки — давні лаврські володіння., у просвітах між дерев зблискує вже скреслий Дніпро.. Старезні осокори вже просвітліли., хоч вода таки світліша за їхню зеленаву димку.. А над ними пливе по горі Правий берег., там де заходить сонце.. До пізньої осени на тому пасовиську вічно світилися гуси, кози., чорно-біла пляма корови., вічно прихиленої до землі..

І якось зимою біля дому бачу ще молоду чорняву жінку, в довгому пальті. Вона продавала там кожного ранку молоко., і я розговорився з

нею.. Беріть — ще свіженьке.. Я взяв цілих три літри і знов піднявся до себе., скільки там іти.. На кухні ставлю варити.. І у вікні бачу, як далеко внизу, темна постать з порожніми торбами.. навскіс ледве видимою і нею ж мабуть протоптаною стежкою у глибокім снігу — йде собі навпростець до тих далеких хаток в осокорах., моє серпе відчуло — то була саме та, що мені щойно налила свіжого молока., і вже впорожні поспішає навпрошки у глибоких заметах., до кого.. До кого?., чи не до тієї невидимої зимою корови., що аж до снігу там ца тому лузі тішила моє око?.. І, перехиливши трохи молока, я усміхнувся в собі, завершивши вмить простим рухом долоні те, що існувало давно., споконвіку..

Може, перейти тепер до іншого вікна?.. Добре., але дзеркала нам не оминути.. Отакий ти як завжди., босий.. Посивілий розкуйовджений чуб., опущений погляд.. А тепер іди., за цією стіною починається вже просто дорога до батька., у нічний поїзд.. Він там чекає на тебе непорушний у ліжку., лише хоче аби ти його, обхопивши руками попід його руки, підняв., подивився йому в очі.. Чому ти так боїшся цієї дороги?.. З вікна у темряві ще світиться Правий берег.. Кілька кроків поволі до вікна., відчинений балкон і все., з сьомого поверха.. дорога просто туди., за горби і доли., де так раптово падає сонце., дорога на Захід?., а я ще не все тут зробив., я не вмію собі перечити і завжди обираю протилежну., покручену обхідну дорогу., весь час іду назад., це найстрашніший вихід, але це так., недавно казали, що там о третій годині вночі тряслася земля., і град, зливи., там на Заході розливаються ріки., ураган косить ліси.. Там усе набагато страшніше, ніж тут..

Тут просто., ти зголоднів., добре., опустився ліфт., повернув' ліворуч, пройшовсь, і вже тобі базар., але це не так просто як здається., може тут не варто нічого й торкатися?., хіба ти не знаєш. А може, якоїсь риби?., добре., ти ж над Дніпром., тим більше — піст.. Підходжу до рибної ятки.. це що у вас? Пеленгаси.. я так навічно її запам’ятав.. А звідки вони?.. З Егейського моря.. Це ж далеко?.. Та ні., що тут везти., одну ніч.. їх привозять ще живими фургоном вночі.. Усе ніби сходиться., ще яскраві червоні пірця., зябра., витончені меандри іскристої луски.. А як вона сюди заблукала?.. Висока., виходить із затінку свого палахкого.. яро-червоного

шатра., покусані до крові уста., егейські очі., якась подоба корсетки з тунікою., стягнута шнурівкою у стані і на грудях., і на лопатках., мідні брязкальця на запястях.. Я опустив очі, коли простягнула мені кілька молодих пеленгасів.. і торкнувся її руки., нігті з манікюром небаченого кольору., якісь рідкісні відтінки перламутру., і так нераз бувало.. Ну а що сьогодні у вас нового?.. Нового?.. Нові кальмари — сміється. Беру трохи мойви., вона у вас — як тонкі срібні ножі..

Пангассіус!.. я згадав.. Пангассіус!.. риба Пангассіус.. нею мене частували у ресторанчику на Рейні., десь звідти вирушали рицарі у хрестовий похід на Святу землю.. Майнц.. Кобленц.. Золотий Рейн.. Я нахилився і тихо спитав у сусідки за столиком: чи ця риба водиться в Рейні?.. О, не знаю., це давня., найдавніша риба., не знаю, може, і водилася... напевно водилася., але дуже давно., може, вона й сама вже не пам’ятає., чи жила колись у Рейні., а як вам смакує наше вино?., о., ваше біле вино., але й червоне не гірше.. Ці дні., дивно., я переживаю цілі роки.. Щойно відійшов з базару — як мені захотілось повернутись туди знов.. Вона, звертаючи мені решту — майже на вухо., лиш для мене промовила: приходьте.. Перейшов вулицю й оглянувся.. Вона щось шепотілася — мабуть з сусідкою.. Коло неї стояла невисока чорнява.. з великими фанатично запалими очима.. І обоє дивляться в мій бік.. Зблизька я може б і не звернув уваги., але тепер вони удвох зійшлися в часі: Катя!.. А та висока з покусаними устами., хіба не Неля?.. і тепер, коли я достатньо від них віддалився., вони раптом матер’ялізувались — на цьому базарчику.. Одна, знаючи як я люблю рибу — у вигляді великої сирени., ні., рибної цариці.. А друга ж була після неї., трохи пізніше., і так вона й підійшла., щоб я раптом побачив їх разом — у вигляді молочниці із сусідньої ятки.. у білому халаті поверх чогось темного.. Тоді б вони повидирали одна одній очі., а тепер про щось радяться., дивляться в мій бік.. Звичайно., це оптичний обман.. Рання весна, як не дивно, з’їдає всі кольори.. Вітер підсушує землю, ламає гілля і все забирає., але та пустка дуже оманлива: скоро прийде зелене., і поки воно собою затьмарить усе — тримаються лише зерна: згустки пам’яті про інші кольори.. І найперше після зеленого — про червоне.. Саме тому поспішаю усе зробити, завершити до цієї пори., і не встигаю.. Здається — просто колір і все., але

це не сам колір., не так безпосередня яскрава зримість — як пам’ять про відтінки, які складають його., пам’ять відтінків., з яких вимальовується життя... І Неля.. це пам’ять про ліс., про всі відтінки соснової глиці., гострої глиці., гірко-солоної., і мабуть тому саме цієї ранньої весни мої думки крутяться довкола пам’яті про них.. Але як дивно., тут, на цьому мініатюрному базарчику вони раптом магер’ялізувалися!..

Коли заходиш в ліс — завжди щось відбувається.. Значить, хтось тебе викликає.. Тепер ніби й знаєш: це жінки.. Жінки твого життя.. Якось мені ніяк не давався портрет золотавої жінки., зараз він висить над моїм ліжком — і я не можу ним налюбуватись.. Але тоді, кілька років тому., коли я був набагато відважнішим — він ніяк не вдавався: очі то заплющувались, то розплющувались., вони мали бути ясно-блакитними — а між моїх земляних вохр такого не було.. А ще мав палахкотіти ледь видимий рум’янець трохи вище блідої шиї.. Вбрання спочатку було біле., але з часом.. коли мій розум потьмянів від неможливості добитись того, що ніби весь час стоїть в моїх очах., і раптом втікає від моєї грубої руки., отоді вбрання стало темніти, темніти.. А з темного глибокого вирізу сукні на грудях, у піднятій руці у довгих тонких пальцях мала світитися чарка, налита майже по вінця вином., червоним темним вином.. Нічого не лишалось, як усе кинути і піти шукати якісь інші., не земляні барвники.. У літній ліс.. Я сів на електричку і доїхав до Біличів.. а звідти пішки у ліс., і так вздовж колії лісом аж до Ірпеня..

Мені треба лише справді червоний і справді зелений., бо темно-зелена сукня може якнайкраще відтінити темне вино у чарці.. Ну і ще ясно-блакитний для очей., хоч на нього надії мало., іду піщаною дорогою між соснами — але навіть того густозеленого не бачу., все вже виблякло у світлому розмореному бору.. Час від часу оддалік за стовбурами внизу в ущелині між піщаними горбами прослизає, зітхаючи, зміюка електрички., а в моїй горбі ще нічого немає.. Там де вологіше — острівці високого іван-чаю.. Але хіба то червоне вино?., якесь розбавлене рожеве., то темніше, то світліше., мабуть там, де джмелі вже все допили.. Далі якісь згарища., обсмалені знизу сосонки., вигоріла земля., і то видно недавно., бо запах не вивітрився, а навпаки — я відчув, що йду на дим., десь недалеко дим..

На галявині лежала величезна сосна., така величезна — що, мабуть, впала від старості. Довкола не було жодної душі.. Сосна лежала якось без кореня, без гілля — лише її слонячий вузлуватий тулуб., головою у молоденьких свіжих соснах.. і довкола все буяє., а в ній самій — в глибокому закопченому череві щось тліє., і звідти в’ється тонкий білий., майже прозорий димок.. Усе могло бути., чи то хтось щойно може викурював диких бджіл., чи просто лякала величезна темна утроба., яка вже нічого не народить на цей світ., і хтось., а може й вона сама здумала допалити себе.. І щойно підійшов до неї впритул., і нагнувся, щоб зазирнути всередину дупла — як звідти раптом бухнуло полум’я., видко, я різко сколихнув повітря над нею., якось гойднув хвилю.. Схопив якийсь сук і ним здовбую землю і пригорщами закидую вогняне нутро., заліплюю язики полум’я — вже вечірньою, ледь вологою землею., і так довго — аж поки звідти знов не повився слабенький димок., а далі й зовсім пропав.. Вже темніло.. Вимащений і сажею, і землею — ледве вибрів з лісу., він мене викликав аж з Києва., щоб я міг порятувати довкола неї молоді сосонки..

якраз доки сягав її могутній тулуб, повергнутий на землю.. А мабуть в житті нікого й не рятував..

Переходжу залізною кладкою через ріку., знов і знов оглядаюсь на ліс. Рибалка закинув свого павука просто з кладки., внизу вирує темна жива вода., пахне глибина., далі стежкою по тій долині.. Заходжу у вологу вуличку., і вже починаються молоді вільхи., а далі буйні ірпінські вільхи., раптом перед моїм потьмареним зором — просто під ногами на узбіччі погойдується величезний кущ диких маків., на всі боки вигинаються тонкі покручені, волохаті стебла диких маків.. Мені віддячили, правда?.. У темряві йду і йду., і перейшов уже цілий Ірпінь.. Відчиняю дерев’яну хвіртку, заходжу в яблуневий сад., і бачу здалеку у низьких дверях Будника., здалеку раптом зникає у білій хатці., поволі підходжу мощеною доріжкою., уже він на мальованім ґанку з великої полотняної торби осипає мою голову сушеним цвітом волошок., притрушує попереду дорогу аж до самого порога.. Яка радість!.. З хати

виринає і Шура.. похапцем нагинається., підбирає кілька перших падалок з-під яблуні., підносить у пригорщі їхнє світло..

Я все тоді мав.. Темний соковитий ліс на грудях став найкращою оправою для густого вина у чарці.. На це пішов добрий жмут свіжої соснової глиці.. Рум'янець маків на шоках довелось пригашувати білою глиною., він став ше кращий.. А очі., я пробував виварювати волошки., але може щось робив не так., бо відвар був блідий, і зовсім не блакитний., наче відблиски., ні — мерехтіння морської води., може й так.. Сам відкритий колір засліплює зір.. Ранить.. Зцілюють лише відтінки.. І тоді я замалював великі розплющені очі.. І на них опустив верхні повіки., з ледь протуленою щілиною.. А брови довелось підняти., у просвітленій задумі., і таким той портрет і лишився.. Навіть здалося, що кожен справжній портрет має бути з нерозплющеними очима.. Він тоді промовляє зсередини.. Хоч і це для мене не якась догма.. От і тепер.. через стільки літ вернувся до вохри., знов до блідих земляних відтінків., і намалював на левкасі автопортрет із широко розплющеними очима.. Якраз через зіницю лівого ока пролягла тріщина між склеєними дошками.. Але в цьому портреті розплющені очі, мабуть, на місці — щоб відкрити відверту глибину погляду побитого.. але відданого досі старого собаки..